

Isokuusi III asemakaavan nro 8639 ja Särkijärven rannan asemakaavan nro 8502 lepakkoselvitys

Sisällys

1. Johdanto.....	3
2. Alueen nykytila ja aiemmat selvitykset	3
3. Menetelmä.....	5
4. Tulokset.....	5
4.1. Aluerajaukset.....	6
4.2. Alueen lepakkolajit	7
5. Tulosten tulkinta ja suositukset alueen suunnittelua varten.....	8
6. Yhteenveto	9
Lähteet	10

Otsikko: Isokuusi III asemakaavan nro 8639 ja Särkijärven rannan asemakaavan nro 8502 lepakkoselvitys

Donna ID: 1 605 758

Tekijä: Teemu Virtanen/Lumotron

Kansikuva: Selvitysalue etelästä kuvattuna. Taustalla Tampereen kaupunki. Lumotron.

Taustakartat: Maanmittauslaitoksen avoin materiaali 8/2016

Taustakarttoina käytetyt ilmakuvat ja kantakartta: Tampereen avoin karttapalvelu 8/2016

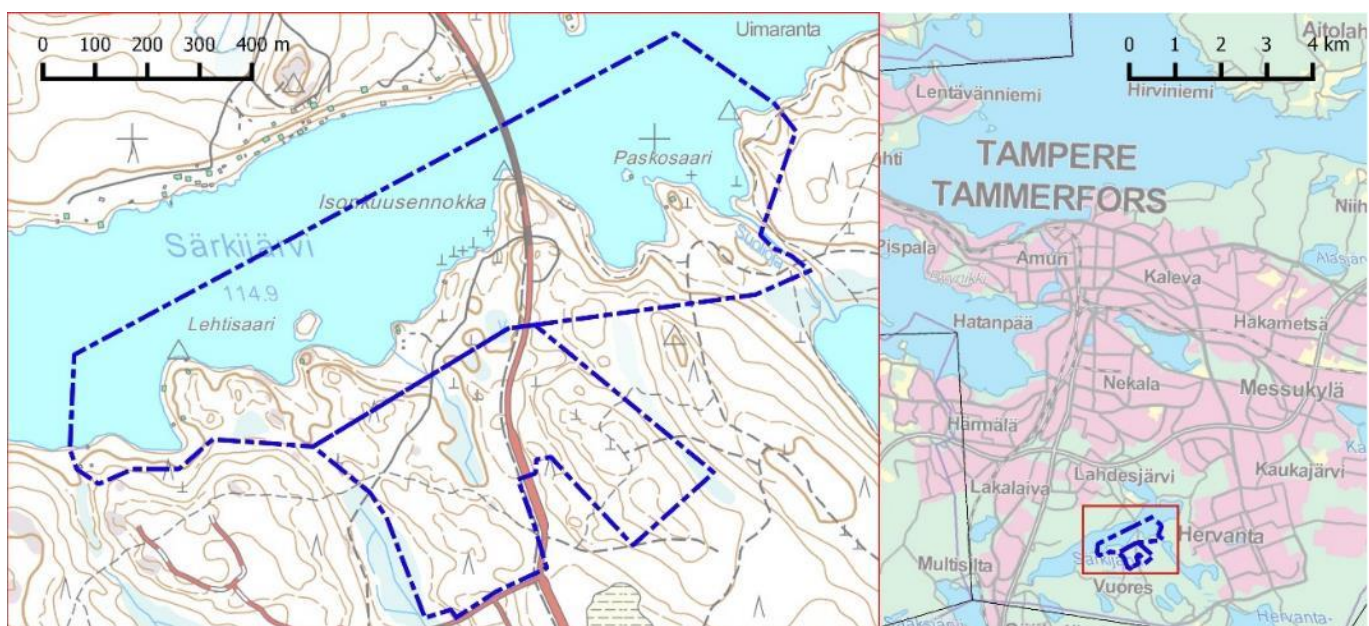
Muut kuvat: Lumotron

1. Johdanto

Tampereen kaupunki tilasi keväällä 2016 lepakkoselvitystyön, jonka tehtävänä oli päivittää vuonna 2005 tehty lepakkoselvitys (Siivonen 2005) Särkijärven ranta-alueen osalta. Tavoitteena oli selvittää alueella esiintyvä lepakkolajisto, lepakoille tärkeät ruokailualueet, siirtymäreitit ja mahdollisuuksien mukaan paikallistaa lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja alueella.

Selvitys keskittyi Särkijärven rannan vireillä olevaan asemakaava-alueeseen (nro 8502), mutta mukaan otettiin myös Isokuusi III asemakaava-alue (nro 8639) sekä näiden alueiden väliin jäävää metsäaluetta. Selvitysalueen rajaus on esitetty kuvassa 1.

Tässä selvitysraportissa esitetään kesällä 2016 alueella tehdyt lepakkohavainnot, arvioidaan alueiden soveltuvuutta ja merkitystä lepakoille sekä annetaan suosituksia lepakoiden huomioimiseksi alueen suunnittelussa. Selvityksen on tehnyt Teemu Virtanen ja Tampereen kaupungin puolesta työtä ohjasi Antonia Sucksdorff-Selkämaa.

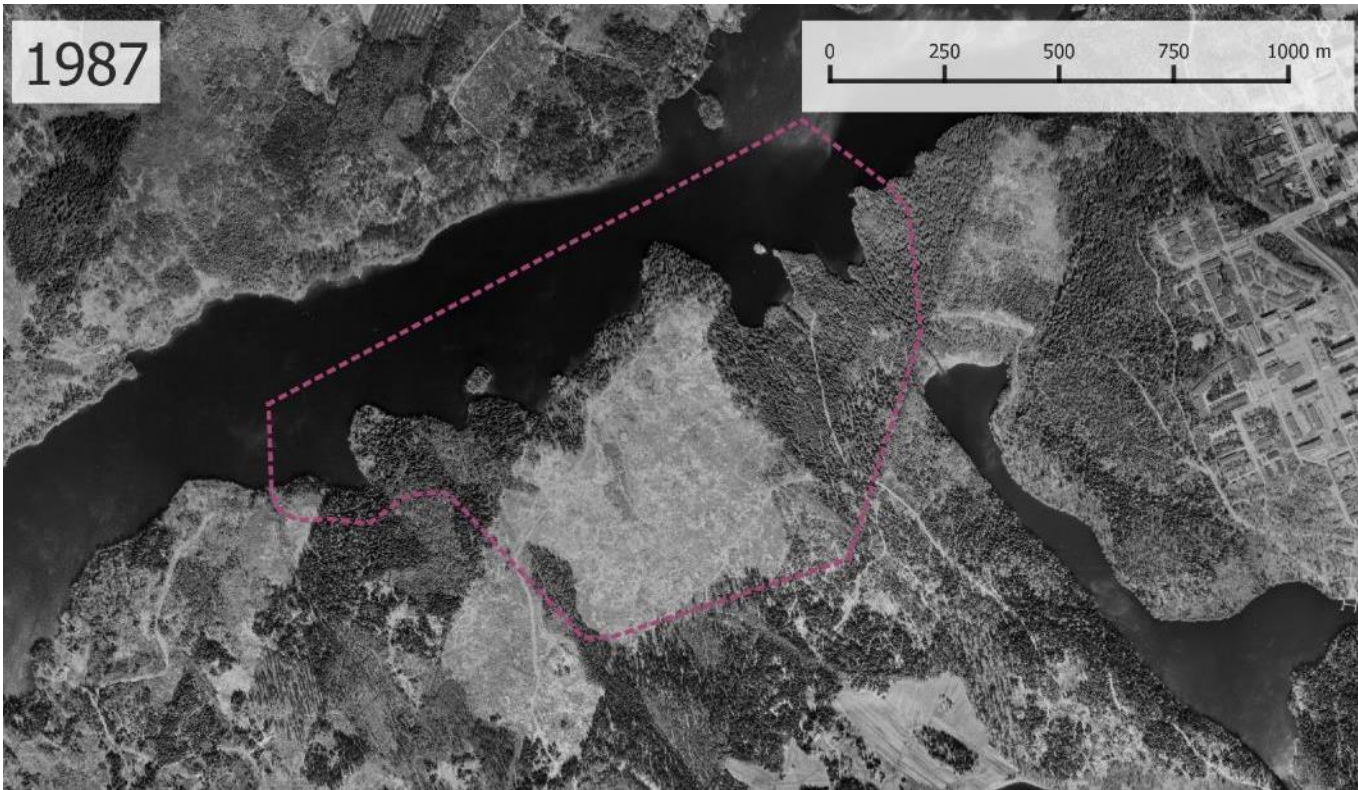

Kuva 1. Isokuusi III ja Särkijärven rannan asemakaava-alueet sijaitsevat Tampereen kaupungin eteläosassa.

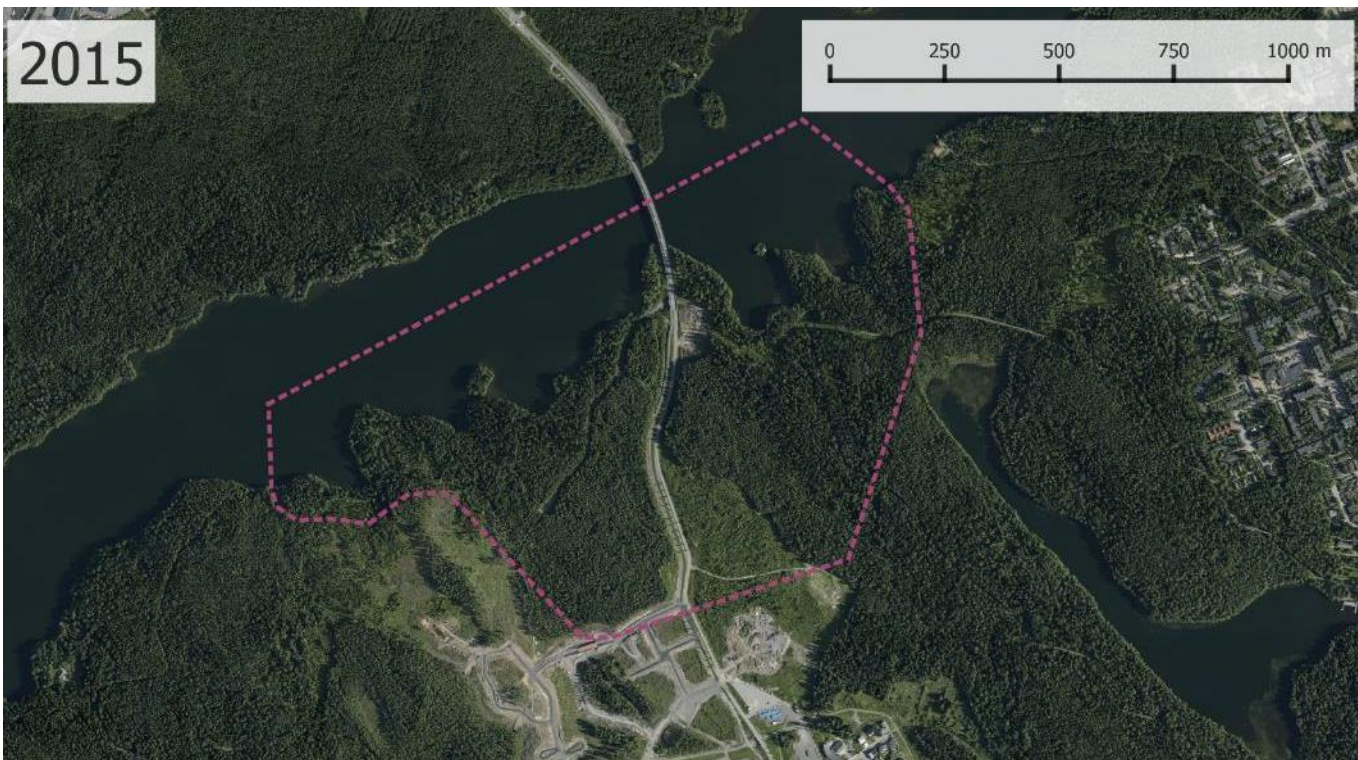
2. Alueen nykytila ja aiemmat selvitykset

Särkijärven rannan asemakaava-alueen metsä on suurimmalta osaltaan yli 60 tai jopa yli 100 vuotiasta. Iäkstä metsää on myös Suoliojan lounaispuolella asemakaava-alueiden välissä. Isokuusi III:n asemakaava-alue on sen sijaan kaadettu lähes kauttaaltaan 80-luvun lopussa ja on siten melko nuorta metsää. Alueen metsärakenteessa tapahtunut muutos on hyvin nähtävissä kuvissa 2 ja 3.

Särkijärven ympäristössä on tehty useita lepakkoselvityksiä, joista selvitysalueen parhaiten kattaa vuonna 2005 tehty selvitys (Siivonen 2005). Särkijärven sillan ympäristössä tehdyssä selvityksessä löydettiin Särkijärven eteläpuolelta kolme lepakoiden enemmän käyttämää ruokailualueita, joista kaksi sijaitsevat nyt selvitetyllä alueella. Tärkeimmäksi arvioitu luokan II alue jää pääosin asemakaava-alueiden 8502 ja 8639 ulkopuolelle.

Kuva 2. Vuoden 1987 ilmakuvassa nähdään laaja hakkuu, joka käsittää lähes koko Isokuusi III asemakaava-alueen.

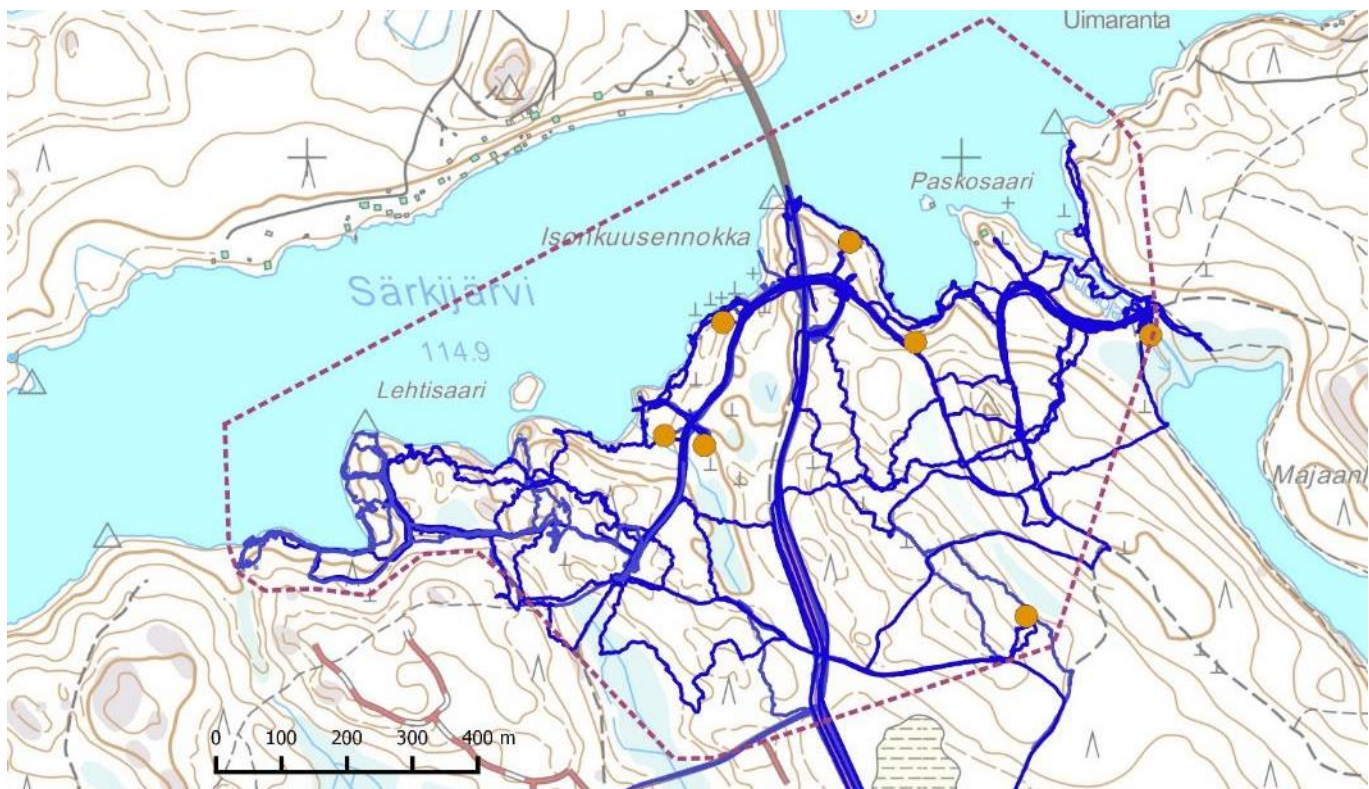
Kuva 3. Selvitysalue vuoden 2015 ilmakuvalla. Avohakkuu on metsittynyt, mutta Vuoreksen asuinalueen laajentuminen pohjoiseen korostaa Särkijärven rannan merkitystä lepakoiden siirtymäreittinä.

3. Menetelmä

Ennen ensimmäistä kartoitusyötä alueille suoritettiin päiväaikaan maastokatselmus, jossa arvioitiin alueen soveltuvuutta lepakoille ja määriteltiin tarkemmin kartoitettavat alueet. Yöaikaan tapahtuva kartoitus keskitettiin Särkijärven ranta-alueelle ja muille lepakoille hyvin soveltuville alueille. Avoimet alueet, taimikot ja tiheät nuoren metsän alueet jätettiin vähemmälle huomiolle.

Alueelle suoritettiin kesä-heinäkuussa kaikkiaan viisi yöllistä maastokäyntiä (24.5., 28.6., 14.7., 2.8. ja 20.8.), joilla lepakoita tarkkailtiin ultraäänidetektorin avulla. Aktiivisen kartoituksen lisäksi käytettiin automaattisia ultraäänitallentimia seitsemässä eri pisteessä (A:24.5., B:15.6., C:26.-27.6., D:28.6., E: 13.7., F:1.-2.8. ja G:20.8.). Valoisaan aikaan aluetta tutkittiin kolmena päivänä. Maastossa kuljettu reitti ja tallentimien sijainnit on esitetty kuvassa 4.

Alueen rakennusten soveltuvuutta lepakoiden lisääntymis-/levähdyspaikoiksi arvioitiin ulkoisesti. Yhden rakennuksen asukas tavoitettiin ja häntä haastateltiin paikan päällä. Rakennuksissa mahdollisesti sijaitsevista yhdyskunnista pyrittiin lisäksi saamaan havaintoja keskikesän kartoituskäyntien yhteydessä tarkkailemalla talojen lähiympäristöä heti auringon laskun jälkeen.

Kuva 4. Alueella käytettyjen ultraäänitallentimien sijainnit ja kuljetut reitit.

4. Tulokset

Selvityksessä havaittiin viittä suomen yleisintä lepakkolajia. Havaintojen perusteella rajattiin kaksi aluetta, joilla maankäytön suunnittelussa tulisi huomioida myös lepakoiden erityistarpeet. Luonnonsuojelulain suojelemissa lisääntymis- tai levähdyspaikkoja ei havaittu, mutta osa alueen rakennuksista soveltuu lisääntymisyhdyskuntien piilopaikaksi. Osa rakennuksista vaikutti katto- ja seinärakenteiltaan sellaisilta, että monilukuiselle lepakkoyhdyskunnalle ei näyttänyt jäävän

tilaa. Esimerkiksi kattohuopa yhdistettynä avoimeen vinttitilaan ei yleensä tarjoa yhdyskunnalle sopivia rakoja. Toisaalta tuore hyväkuntoinen ja liityntäkohdista tiivis ulkoverhoilu estää lepakoiden pääsyn rakenteisiin. Lepakkohavainnot ja tehdyt rajaukset on esitetty kuvassa 5.

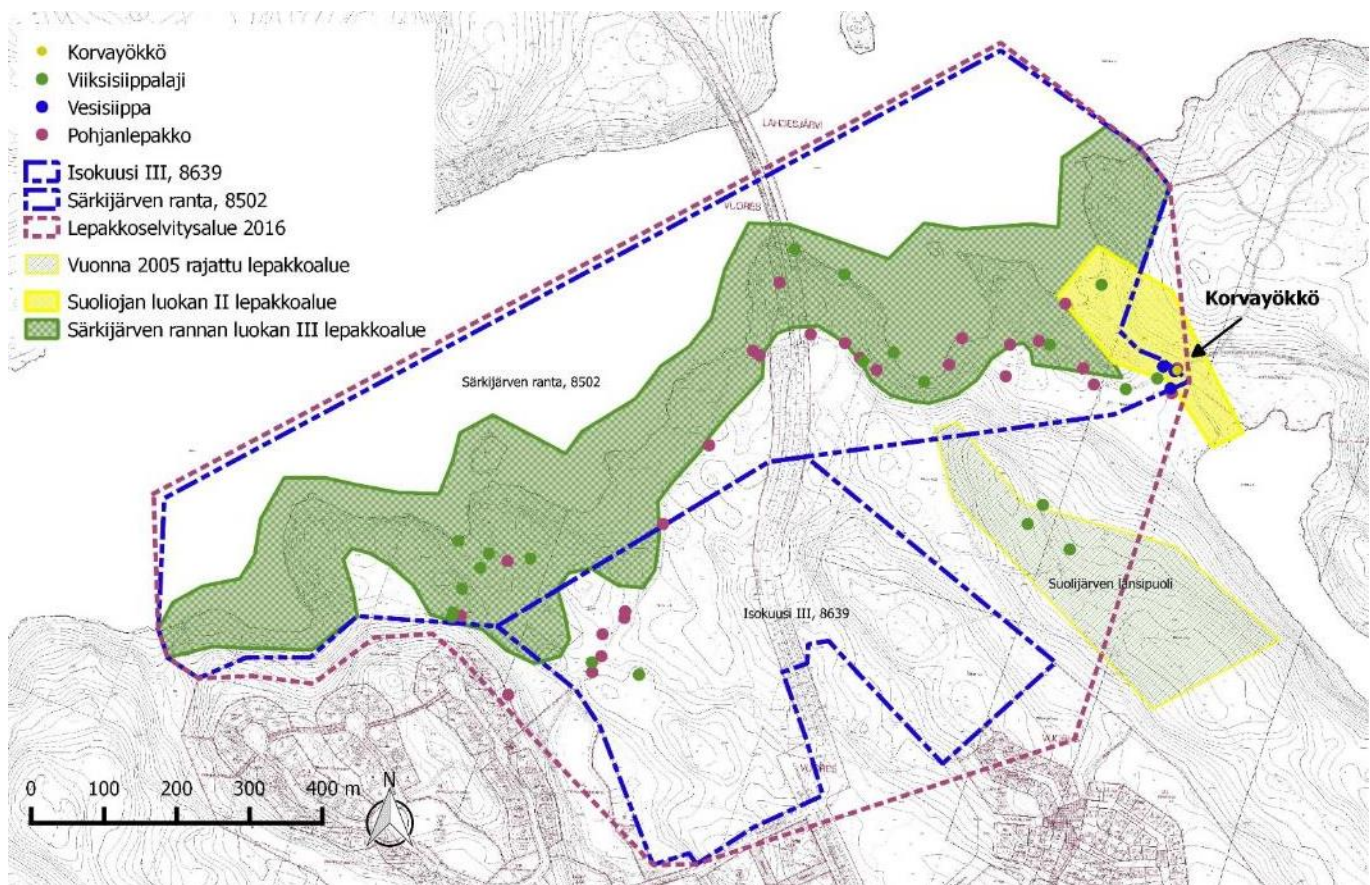
4.1. Aluerajaukset

Särkijärven rannan alue, luokka III:

Särkijärven ranta muodostaa lähiympäristöstään erottuvan viiksisippalajeille paremmin soveltuvan kaistaleen, jolla on todennäköisesti arvoa myös kulkuyhteytenä. Vesisiippoja ei kartoitusoina havaittu, mutta sopivissa olosuhteissa todennäköisesti myös ne ruokailevat alueen rannoilla. Osa alueen rakennuksista saattaa soveltua lepakkoyhdyskunnan piilopaikaksi. Lepakoita havaittiin eniten alueen länsiosassa Lehtisaaren eteläpuolella ja Särkijärven sillalta itään rannan tuntumassa. Aluetta tulisi kuitenkin tarkastella kokonaisuutena.

Suoliojan alue, luokka II:

Suolioja yhdistää Särkijärven ja Suolijärven ja toimii vesisiippojen ruokailualueen ja siirtymäreittinä. Alueella ruokaili säännöllisesti myös pohjanlepakoita ja viiksisippoja. Korvayökkö havaittiin ojan ylittävän sillan luona viimeisellä kartoituskäynnillä. Vuoden 2005 selvityksessä alue luokiteltiin luokkaan III kuuluvaksi, mutta monilajisena (myös vuonna 2005) ja selvänä kulkuyhteytenä aluetta tulee käsitellä luokkaan II kuuluvana.

Kuva 5. Tehdyt lepakkohavainnot ja lepakkoaluerajaukset.

Suolijärven länsipuoli, luokka II:

Aluerajaus on tehty vuonna 2005, jolloin alueella kuvattiin ruokailevan kohtalaisen hyvin viiksisippalajeja. Vuonna 2016 alueen inventointiin keskityttiin asemakaava-alueita

vähemmän, mutta yksittäisiä viiksi-/isoviiksisiippoja havaittiin alueen luoteispäässä, jossa myös vuonna 2005 lepakoita havaittiin runsaimmin. Alueen arvo lepakoille lienee säilynyt entisellään.

4.2. Alueen lepakkolajit

Pohjanlepakko (Eptesicus nilsonii):

Suomen ehkä yleisin lepakkolaji oli myös tämän selvityksen useimmin havaittu lepakko. Pohjanlepakko on helposti havaittava laji, mikä saattaa toisinaan antaa yleisyydestä väärän kuvan. Pohjanlepakoita saalisteli läpi kesän alueella kulkevien valaisemattomien kävelytieosuuksien ja Särkijärven sillan eteläpuolelta länteen lähtevän tien yllä. Myös Suoliojan ylittävän sillan luona saalisteli säännöllisesti pohjanlepakko.

Viiksisiippa (Myotis mystacinus) ja isoviiksisiippa (Myotis brandii):

Näitä kahta lajia käsitellään usein yhdessä niiden vaikean maastotunnistuksen vuoksi. Maankäytön ohjauksessa tämä ei yleensä haittaa, koska lajiparin elinympäristövaatimukset ja käyttäytyminen ovat samankaltaiset. Viiksisiippalajeja tavattiin pienehkö keskittymä Lehtisaaren eteläpuolella ja Särkijärven sillan itäpuolella. Yksittäisiä lepakoita havaittiin kävelyteillä. Viiksisiippojen havaitsemista vaikeuttaa niiden tapa saalistaa ajoittain korkealla puiden latvojen tasalla. Näin käyttäytyvät yksilöt saattavat jäädä huomaamatta kaikuluotausäänen heikon kuuluvuuden vuoksi. Korkealla kuusten latvuksessa lenteleviä lepakoita havaittiin myös tämän selvityksen yhteydessä. Viiksisiipat käyttävät todennäköisesti koko rantavyöhykettä ruokailuun ja siirtymiseen.

Vesisiippa (Myotis daubentonii):

Kolmas yleinen siippalajimme viihtyy usein vesistöjen yllä, mutta voi hyönteistilanteen niin vaatiessa saalistaa myös metsän puolella. Sen tunnistaminen pelkän ääninäytteen perusteella voi olla vaikeaa ja siksi tässä raportissa se on yhdistetty viiksisiippalajien kanssa niissä tapauksissa, joissa lajimääritys jäi epävarmaksi näköhavainnon puuttuessa tai huonon tallenteen vuoksi. Käyttäytymisen perusteella varmasti vesisiipaksi tunnistettiin lepakoita vain Suoliojan yllä, mutta vesisiipat ruokailevat todennäköisesti koko Särkijärven ja Suolijärven alueella.

Korvayökkö (Plecotus auritus):

Yleinen, mutta edellä mainittuja vähälukuisempi laji on vaikeasti havaittava ja jää todennäköisesti lepakkoselvityksissä aliedustetuksi. Tässä selvityksessä korvayökkö havaittiin vain kerran Suoliojan ylittävän sillan luona.

Isolepakko (Nyctalus noctula):

Isolepakkoja tavattiin vuonna 2006 selvitysalueen eteläpuolella Pilkkakuusen lepakkoyhdyskunnassa (Siivonen 2006). Isolepakko on muuttava laji ja sitä tavataan harvakseltaan etelä- ja länsirannikolta. Sisämaan havainnot ovat harvinaisia eikä lajia havaittu tämän selvityksen yhteydessä.

Pikkulepakko (Pipistrellus nathusii):

Pikkulepakoita havaittiin mm. Särkänniemen alueella ja Eteläpuistossa vuoden 2015 sekä lähellä Ylöjärven rajaa Niemenrannan alueella vuonna 2006. (Virtanen & Yrjölä 2015, Ramboll 2015, Siivonen & Wermundsen 2006b) Pikkulepakko on muuttava eteläinen laji, jota tavataan myös sisämaassa isolepakkoa useammin.

Kimolepakko (Vespertilio murinus):

Suomen ehkä kuuluisimmat kimolepakot havaittiin Tampereella vuonna 1834. Tämän jälkeen kimolepakoita ei Tampereella ilmeisesti ole havaittu.

Muita lepakkolajeja ei Tampereen seudulla ole tiettävästi havaittu.

5. Tulosten tulkinta ja suositukset alueen suunnittelua varten

Kesä-heinäkuun vaihteessa, jolloin lepakkonaaraat liikkuvat tiheään yhdyskuntien liepeillä, havaittiin viiksisiippalajeja lähinnä Särkijärven sillan ja Paskosaaren välisellä ranta-alueella, mutta ei juurikaan länsiosassa sijaitsevien rakennusten lähellä. Toisaalta alkukesällä viiksisiiippoja havaittiin Lehtisaaren eteläpuolella muuta aluetta runsaammin. Nämä tihentymät saattavat johtua paikallisesta hyönteiskertymästä, mutta ne voivat olla myös merkki lähistöllä sijaitsevasta yhdyskunnasta. Selvää havaintoa lisääntymisyhdyskunnasta ei kuitenkaan tehty, eikä alueelta osoitettu luonnonsuojelulain suojaamia direktiivilajin lisääntymis- tai levähdyspaikkoja.

Lepakot voivat käyttää kesän aikana useaa levähdyspaikkaa ja suurikin lepakkoyhdyskunta voi vaihtaa paikkaa kesäkuussa ennen poikasten syntymistä (Vihervaara ym. 2008). Alueen rakennukset voivat siten toimia piilopaikkoina eri aikaan vuodesta ja niitä voi käyttää jopa osin samat yksilöt, jotka ovat lisääntyneet etelämpänä Vuoreksen alueella sijainneessa Pilkkakuusen yhdyskunnassa.

Koska lisääntymis- tai levähdyspaikkoja ei löydetty, aluerajauksista tärkeimmäksi arvioitiin Suoliojan alue. Täällä tavattiin lepakoita säännöllisesti ja alue toimii vesisiippojen kulkuyhteytenä. Tätä yhteyshäiriötä on vaikea korvata ja tämä alue tulisi säästää nykytilaisen kaltaisena. **Lepakoiden kannalta oleellista on Suoliojan säilyttäminen suojausalueena niin valoa kuin tuulisuutta vastaan.** Nykyinen ulkoilureitin valaistus ei näyttäisi lepakoita liialti häiritsevän, mutta valaistusta ei tule lisätä.

Särkijärven ranta-alue määriteltiin luokan III lepakkoalueeksi. Tämän alueen maankäytössä tulisi säilyttää alueen metsäisyys ja yhteydet ympäröiviin alueisiin. Alueen osayleiskaavassa on esitetty loma-asuntoja nykyisille ja vanhoille rakennuspaikoille sekä uimarannan ja venevalkaman sijoittamista alueelle. Osayleiskaavan mukainen rakentaminen ei todennäköisesti vaikuta alueen lepakkoarvoihin merkittävästi, jos osia alueesta voidaan säästää laajempina metsiköinä ja yhteyden säilymiseen kiinnitetään huomiota. Alueen virkistyskäytön lisääminen saattaa haitata jonkin verran lepakoita, jos esimerkiksi ulkoilureittejä valaistaan. Ulkoilureitin linjaamisessa tulisi välttää rantaan rajoittuvan metsäalueen liiallista kaventumista. Laiturirakenteet saattavat valaisemattomina jopa parantaa vesisiippojen viihtymistä alueella.

6. Yhteenveto

Selvityksessä havaittiin Suomen viittä yleisintä lepakkolajia. Tärkeimmiksi lepakkoalueiksi määriteltiin Suoliojan alue ja Särkijärven etelärannan alue. Myös vuonna 2005 rajattu Suolijärven länsipuolinen alue lienee säilyttänyt arvonsa lepakoiden ruokailualueena.

Suolioja toimii todennäköisesti tärkeänä kulkuyhteytenä ja saalistusalueena ainakin vesisiipoille ja **Suoliojan ympäristössä tulisi säästää reilusti tuulelta ja valolta suojaavaa puustoa.**

Särkijärven rannan alue toimi laajalti ruokailualueena (myös 2005) ja myös tällä alueella on merkitystä kulkuyhteytenä. **Rannan lepakkoaluetta tulee tarkastella kokonaisuutena siten, että metsäinen yhteys säilyy koko rannan mitalta.** Osia alueen iäkkäimmistä kuusivaltaisesta metsiköstä tulisi säästää laajempina kokonaisuuksina. Alueesta voidaan varata osia esimerkiksi asuinrakentamista varten, jos kulkuyhteys ei katkea. **Särkijärven sillan molemmin puolin tulisi varmistaa, että puusto jatkuu mahdollisimman lähelle siltaa ja että sillan alusta ja sivut pysyvät suoran valaistuksen ulkopuolella.** Koska Vuoreksen puistokatu on valaistu ja leveästi puuton, **sillan alusta on mahdollisesti ainoa kohta, josta viiksisiippalajit voivat kulkea kadun puolelta toiselle.**

Kuva 6. Vesisiipat saalistelevat Suoliojalla ja käyttävät ojaa kulkuyhteytenä järvien välillä.

Lähteet

Hellstedt, P. 2010: Lepakoiden kolonioiden seuranta Vuoreksen Pilkkakuusen alueella sekä lepakkopönttöjen asennus ja niiden käytön seuranta Pirttisuolla lentokaudella 2010.

Hellstedt, P. 2011: Vuoreksen alueen lepakkokolonioiden seuranta 2011.

Hellstedt, P. 2012: Vuoreksen alueen lepakkoseuranta, Suolijärven reittisuunnitelma ja arvio 'Aurinkorinteen'-merkityksestä lepakoille 2012.

Ramboll 2013, Virta, T.: Pirttisuon lepakkokolonian tarkistus, Tampereen kaupunki.

Ramboll 2014, Virta, T: Pirttisuon lepakkokolonian seuranta sekä Isokuusi II -asemakaava-alue lepakkokartoitus, Tampereen kaupunki.

Ramboll 2015, Virta, T. & Nousiainen, A.: Eteläpuiston asemakaava nro 8581 lepakkoselvitys.

Siivonen, Y. 2005: Tampereen Särkijärven sillan lähiympäristön merkittävimmät lepakkoalueet kesällä 2005.

Siivonen, Y. & Wermundsen, T. 2006a: Vuoreksen osayleiskaava-alueen lepakkokartoitus 2006.

Siivonen, Y. & Wermundsen, T. 2006b. Tampereen Niemenrannan lepakkoselvitys 2006.

Siivonen, Y. & Wermundsen, T. 2008: Yhteenveto Tampereen Virolaisen lepakkotilanteesta 2002–2008.

Vihervaara, P., Virtanen, T. ja Välimaa, I. 2008: Lepakot ja metsätalous – Isoviiksisiiippojen radioseurantatutkimus UPM-Kymmene Oyj:n Janakkalan Harvialassa sijaitsevilla metsätiloilla 2008. UPM-Kymmene Oyj Metsä 2008.

Virtanen, T. ja Yrjölä, R. 2015: Vuoreksen Pilkkakuusen ja Pirttisuon lepakkotilanteen tarkastus 2015. Tampereen kaupunki 2015.

Wermundsen Consulting Oy 2007: Lausunto Tampereen Vuoreksessa sijaitsevien Pirttisuon ja Pilkkakuusen lepakkokolonioiden huomioimiseksi Vuoreksen alueen suunnittelussa.